

idea

HEGEL

DOĞU DÜNYASI: ÇİN; HİNDİSTAN; PERSİA

TARİH FELSEFESİ — 2

İDEA D1 2011/05

HEGEL

Tarih Felsefesi

II

DOĞU DÜNYASI

Çin; Hindistan; Persia

Çeviren

Aziz Yardımlı

idea • istanbul

İDEA CEP KİTAPLARI — 019

İdea Yayınevi

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul

iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com

Bu çeviri için © AZİZ YARDIMLI 2006; 2010

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL

Tarih Felsefesi (2; DOĞU DÜNYASI)

Vorlesungen Über Die Philosophie der Geschichte

Birinci baskı 2006

İDEA CEP KİTAPLARINDA Üçüncü baskı 2011

Tüm hakları saklıdır. Bu yayımın hiçbir bölümü

İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın

yeniden üretilemez.

İDEA CEP KİTAPLARI DİZİSİ 019 / FELSEFE 11

SÜRELİ YAYIN

YAYININ ADI: Hegel; *Tarih Felsefesi 2 - Doğu Dünyası*

YETKİ SAHİBİ / SORUMLU MÜDÜR: ALİYE ZEYNELOĞLU

YÖNETİM YERİ: İDEA YAYINEVİ

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul

YAYININ SÜRESİ: 30 GÜNDE BİR

BASKI: BAYRAK MATBAASI

Davutpaşa Cad. 14/2 34015 Topkapı — İstanbul

DAĞITIM: YAYSAT

Doğan Medya Tesisleri, Hoşdere Yolu 34517 Esenyurt — İstanbul

Printed in Türkiye

ISSN 2146-3018

İDEA D1 2011/5

İçindekiler

Bölüm I. Doğu Dünyası **7**

Kesim I. Çin **11**

Kesim II. Hindistan **35**

Budizm **66**

Kesim III. Persia **71**

Altkesim I: Zend Halkı **74**

Altkesim II. Asurlular, Babilonialılar, Medler ve Persler **80**

Altkesim III. Pers İmparatorluğu ve Bileşenleri **86**

Persia **88**

Suriye ve Semitik Ön-Asya **90**

Judae **94**

Mısır **98**

Yunan Dünyasına Geçiş **120**

EKLER

Kısa Açıklamalar **125**

Türkçe-Almanca Sözlük **126**

Dizin **129**

BİRİNCİ BÖLÜM

Doğu Dünyası

Görevimiz Doğu Dünyası ile başlamaktır, ve hiç kuşkusuz orada Devletler gördüğümüz düzeye dek. Dilin yayılması ve kabilelerin oluşumu Tarihin dışında yatar. Tarih düzyazıdır, ve mitler bir Tarih kapsamazlar. Dışsal varoluşun bilinci ilkin soyut belirlenimlerle doğar, ve Yasalara anlatım verme yeteneğinin bulunması ölçüsünde, nesnelere düzyazıda ayırısama olanağı da kendini gösterir. Tarih-öncesi dönem Devlet yaşamını önceleyen dönem olduğu için, özbilinçli yaşamın da ötesinde yatar, ve burada tahminler ve sayıtlar oluşturulsa bile, bunlar henüz olgular değildirler. *Doğu Dünyası en yakın ilkesi olarak törel öğenin tözselliğini alır.* Bu tözselliğe batan Özenç ilk kez burada yenilir. Törel belirlenimler Yasalar olarak anlatılırlar, ama öyle bir yolda ki öznel istenç dışsal birer güç olarak Yasalar tarafından yönetilir, içsel hiçbirsey, hiçbir duygusal yatkınlık, Duyunç, biçimsel özgürlük bulunmaz, ve bu düzeye dek yasalar yalnızca dışsal bir yolda uygulanır ve yalnızca zor Tüzesi olarak işlerler. Bizim yurttaşlık tüzemiz hiç kuşkusuz zora dayalı ödevler de kapsar: Bir başkasının mülkiyetinden vazgeçmeye, ya da yapılan bir sözleşmeye bağlı kalmaya zorlanabilirim; ama törel öge bizim durumumuzda gene de yalnızca zor üzerine dayanmaz, tersine yürekte ve duygudaşlıkta yatar. Benzer olarak, Doğuda Törel öge de dışarıdan buyrulur, ve Törelliğin içeriğinin bütünüyle doğru olarak düzenlenmiş olmasına karşın, içsel olan şey dışarıdan belirlenir. Törel olanı buyuracak istenç eksikliği gibi birşey yoktur; ama onu içsel olarak

buyrulduğu için yapacak istenç eksiktir. Tin henüz İçsellığe ulaşmadığı için, kendini genel olarak yalnızca doğal tinsellik olarak gösterir. Dışsal olan ve içsel olan, yasa ve içgörü henüz bir oldukları için, Din ve Devlet de birdir. Anayasa bütününde Teokrasidir, ve Tanrının Krallığı dünyasal bir krallıktır, tıpkı dünyasal krallığın da eşit ölçüde tanrısal olması gibi. Bizim Tanrı dediğimiz şey Doğuda henüz bilince çıkmamıştır, çünkü bizim Tanrımız ilkin duyulurüstüne yükselişte ortaya çıkar; ve biz yaptığımızı kendi içimizden doğruladığımız için boyun eğerken, orada ise yasa bu öznel doğrulama gerekmeksizin kendinde geçerli olarak görülür. Orada insan yasada kendi istencinin değil, ama ona baştan sona yabancı bir istencin sezgisini taşır.

Asya'nın tekil bölümlerinden Yukarı Asya'yı (Göçebelilerinin Tarih toprağına girmedikleri düzeye dek ve girmedikleri sürece) ve Sibirya'yı tarihsel olmadıkları için daha şimdiden dışladık. Asyatik Dünyanın geri kalanı dört bölgeye ayrılır: Birincisi Sarı ve Mavi Nehir tarafından oluşturulan nehir ovaları, Uzak Asya'nın yüksek bölgeleri — Çin ve Moğollar. İkinci olarak Ganj'ın ve İndus'un vadileri. Tarihin üçüncü sahnesi Oxus'un ve Jaxartes'in nehir ovaları, Persia'nın yüksek bölgeleri, ve Fırat'ın ve Dicle'nin öteki vadi ovalarıdır ki, Ön-Asya kendini buraya bağlar. Dördüncüsü Nil'in nehir ovasıdır.

Çin ve Moğollar ile, bu teokratik efendilik imparatorlukları ile Tarih başlar. İkisinin de ilkesi ataerkindir, ve hiç kuşkusuz öyle bir yolda ki Çin'de dünyasal Devlet yaşamının örgütlü bir dizgesine gelişmişken, Moğollar durumunda kendini tinsel, dinsel bir imparatorluğun yalınlığına sınırlar. Çin'de tekerk Ata olarak Şeftir: Devletin yasaları bir yandan tüzel, öte yandan ahlaksaldır, öyle ki içsel yasa, Öznenin kendi İçselliği olarak istencinin içeriğine ilişkin bilgisi bile dışsal bir tüze buyruğu olarak bulunur. İçsellik alanı buna göre burada olgunluğa erişmez, çünkü ahlaksal yasalar devlet yasaları gibi ele alınır ve tüzel öge kendi yanından ahlaksalın görünüşünü kapsar. Bizim Öznelik dediğimiz herşey Devletin yüksek başında yoğunlaşmıştır

ve bu belirlediği herşeyde Bütünün iyiliğini, esenliğini ve hayrını gözetir. Bu dünyasal imparatorluğun karşısında Moğolların tinsel imparatorluğu durur ki, bunun başkanı Tanrı olarak onurlandırılan Lama'dır. Tinsel bu imparatorluğunda dünyasal bir devlet yaşamı gelişemez.

İkinci şekilde, *Hint* imparatorluğunda, Devlet örgenliğinin, Çin'de olduğu gibi eksiksiz bir düzeneğin ilk olarak çözüldüğünü, tikel güçlerin birbirlerinden kopuk ve birbirlerine karşı özgür olduklarını görürüz. Çeşitli Kastlar hiç kuşkusuz sıkı sıkıya yerleşiktirler; ama onları kuran Din yoluyla doğal ayrımlar olurlar. Bu yolla bireyler benliklerini daha da yitirirler, üstelik ayrımların açınımından kazançlı çıkıyor görünebilseler de; çünkü Devletin örgenliği bundan böyle Çin'deki gibi tözsel bir Özne tarafından belirlenmez ve eklemelenmezken, ayrımlar Doğaya yüklenir ve Kast ayrımları olurlar. Bu alt bölümlerin en sonunda onda bir araya gelmek zorunda oldukları birlik dinsel bir birliktir, ve böylece teokratik Aristokrasi ve onun Despotizmi ortaya çıkar. Öyleyse burada tinsel bilincin dünyasal durumlara karşı ayrımı da başlar; ama ayrımların kopukluğu başlıca olgu olduğu için, dinde İdeanın kıpılarının yalıtılmasının ilkesi de bulunur ki, bu en aşırı uçları, yani soyut bir ve yalın Tanrının ve evrensel duyusal Doğa Güçlerinin tasarımlarını kapsar. İkisinin bağlantısı yalnızca sürekli bir değiş tokuş, bir uçtan ötekine hiç durmayan bir gidip gelme, yabanıl sonuçsuz bir dönüp durmadır ki, düzenli ve anlayışlı bir bilince delilik olarak görünmelidir.

Üçüncü büyük şekil, şimdi Çin'in devimsiz 'Bir'ine ve Hindistan'ın hiç durmayan ve dizginlenemeyen kaynaşmasına karşı çıkan şekil *Pers* İmparatorluğudur. Çin bütününü kendine özgü bir yolda Doğuludur; Hindistan'ı Yunanistan ile, buna karşı Persia'yı Roma ile koşut görebiliriz. Persia'da Teokrasi Monarşi olarak ortaya çıkar. Şimdi, Monarşi öyle bir anayasadır ki, eklemelenişini bir başkanlık doruğunda bir araya yoğunlaştırmasına karşın, onu ne saltık olarak ve evrensel olarak belirleyici güç sayar, ne de tahtta duran keyfi bir egemen olarak görür; tersine, istenci

onu altındakilerle paylaştığı yasallık olarak bulunur. Böylece önünüzde herşeyin temelinde yatan evrensel bir ilke, bir yasa vardır ki, gene de kendisi henüz doğal olmakla karşıtlık yüklüdür. Buna göre Tinin kendi içinden türettiği tasarım bu aşamada henüz bütünüyle doğal bir tasarımdır, Işıktır. Bu evrensel ilke Tekerk için de tıpkı uyruklarının her biri için olduğu gibi geçerli bir belirlenimdir, ve Pers Tini böylece arı ve aydınlık bir tindir, arı bir Törellik içinde kutsal bir toplulukta olduğu gibi yaşayan bir ulusun İdeasıdır. Ama bu bir yandan doğal topluluk olarak karşıtlığı üstesinden gelinmemiş olarak kendisinde taşır, ve kutsallığı bu 'gerek' belirlenimini kapsar; öte yandan, bu karşıtlık Persia'da kendini düşman halkların bir İmparatorluğu olarak ve değişik ulusların birliği olarak da gösterir. Pers birliği Çin İmparatorluğunun soyut birliği değildir, tersine evrenselliğinin yumuşak gücü altında birleştirdiği birçok değişik ulus üzerinde egemen olmaya, ve kutsal bir Güneş gibi tümünün üzerinde ışımaya, onları uyandırmaya ve ısıtmaya belirlenmiştir. Salt bir kök olan bu Evrensellik tüm tikelleri özgürce kendi içlerinden serpilip gelişmeye ve kendilerini yaymaya ve dallandırmaya bırakır. Buna göre, bu tikel ulusların dizgesinde birbirlerinden ayrı ilkelerin tümü de bütünüyle birbirleri dışında yatar ve birbirleri yanında varolmayı sürdürürler. Bu halklar çokluğu arasında dolanıp duran göçebeler buluruz; sonra Babilonia'da ve Suriye'de tecim ve işleyimin gelişmiş olduğunu, en azgın tenselliği, en denetimsiz coşkuyu görürüz. Kıyıları yabancı ülkelerle bağlantılar kurulur. Bu karışıklığın ortasında karşımıza Yahudilerin tinsel tanrıları çıkar ki, yalnızca düşünce için varolan Brahm gibidir, dayançsızdır ve başka dinlerde özgürce izin verilen ayrımların tüm tikkelliğini kendinden dışlar ve ortadan kaldırır. Öyleyse bu Pers imparatorluğu tikel ilkeleri özgürce kendi başlarına bırakabildiği ve karşıtlığı Çin ve Hindistan'da olduğu gibi soyutluğu ve dinginliği içinde sürmeye bırakmadığı ama kendi içinde diri olarak kapsadığı için, Dünya Tarihinde edimsel bir geçiş yapar.

Eğer Persia Yunan yaşamına dışsal geçişi oluşturuyorsa, içsel geçişe *Mısır* tarafından aracılık edilir. Burada soyut karşıtlıkların içine girilir, ve bu içe girme, bu yayılma onların bir çözülüşüdür. Bu salt kendinde varolan çözülüş daha çok en çelişkili belirlenimlerin kavgasını sergiler ki, bunlar henüz birliklerini ortaya koyma yeteneğinde değildirler; tersine, bu birliğin doğuşunu kendileri için bir problem olarak koyarlar ve kendilerini kendileri ve başkaları için bir bilmece yaparlar ki, çözümü ilkin *Yunan Dünyası*dır.

Eğer bu krallıkları değişik yazgılarına göre karşılaştırsak, iki Çin nehrinin imparatorluğunun dünyada kalıcılık kazanan biricik imparatorluk olduğunu buluruz. Fetihler böyle bir imparatorluğa dokunamaz. Ganj ve İndus dünyaları da saklanmış; böyle düşüncesizlik de benzer olarak yitici değildir; ama özsel olarak başkaları ile karışmaya, yenilmeye ve boyun eğmeye belirlenmiştir. Bu iki imparatorluk zamansal bulunuşa göre yeryüzünden silinmişken, buna karşı Dicle ve Fırat'ın İmparatorluklarından bundan böyle geriye yüksek bir tuğla yığınının başka hiçbirşey kalmamıştır; çünkü Pers İmparatorluğu, geçiş imparatorluğu olarak, geçici olandır, ve Hazar Denizi'nin İmparatorlukları İran ve Turan arasındaki eski kavgaya adanmışlardır. Yalnız Nil'in İmparatorluğu ise, şimdi dünyanın her yanına kaçırılmakta olan dilsiz Ölüleri ile ve onların muhteşem konutları ile, yalnızca toprağın *altında* bulunur; — çünkü henüz toprağın üzerinde duranlar yalnızca böyle görkemli gömütlerdir.

BİRİNCİ KESİM

Çin

Tarihin Çin İmparatorluğu ile başlaması gerekir, çünkü tarihten edinebildiğimiz bilgilere göre en eskisidir, ve dahası ilkesinin öyle bir tözselliği vardır ki, bu imparatorluk için aynı zamanda en eskisi ve en yenisidir. Çok

erken zamanlarda Çin'in onu bugün içinde bulduğumuz duruma gelişmiş olduğunu görürüz; çünkü nesnel varlık ve ondaki öznel devim arasındaki karşıtlık henüz eksik olduğu için, her başkalaşabilirlik dışlanır ve bitimsiz olarak ortaya çıkan bir yineleme tarihsel dediğimiz şeyin yerini alır. Çin ve Hindistan bir bakıma henüz Dünya Tarihinin dışında yatarlar; birer varsayım gibidirler ki, ancak bunun kıpırlarının bileşimi dirimli ilerlemelerini oluşturacaktır. Tözsellüğün ve öznel özgürlüğün birliği iki yanın ayrımını ve karşıtlığını öylesine dışlar ki, tam bu nedenle töz kendi içine yansımaya, Öznelliğe ulaşmayı başaramaz. Törel olarak görünen Tözsel yan böylece Öznenin duygusal yatkinliği olarak değil, ama kralın despotizmi olarak egemendir.

Başka hiçbir halkta Çin halkında olduğu gibi kesintisiz bir Tarih yazarları dizisi görülmez. Başka Asyatik halkların da eski geleneksel anlatıları vardır, ama Tarihleri değil. Hintlilerin Vedaları birer Tarih değildir; Arapların gelenekleri çok eskidir, ama bir Devlet ve bunun gelişimi üzerine dayanmazlar. Ama bu Çin'de vardır ve burada kendine özgü bir yolda ortaya koyulur. Çin gelenekleri İsa'nın doğumundan 3000 yıl kadar öncesine gider; ve *Şu-King*, bunların Yao'nun hükümeti ile başlayan temel kitabı, bu hükümeti İsa'dan 2357 yıl öncesine götürür. Burada geçerken belirtilebilir ki, başka Asyatik krallıklar da zamansal olarak çok eskilere giderler. Bir İngilizin hesaplamalarına göre, örneğin Mısır tarihi İsa'dan 2207 yıl öncesine, Asur tarihi 2221, Hint tarihi 2204 yıl öncesine dek gider. Böylece Doğunun başlıca imparatorluklarının ortaya çıkışları açısından mitler İsa'dan 2300 yıl kadar öncesine gider. Eğer bunu Eski Ahit'in tarihi ile karşılaştırsak, her zamanki varsayımına göre Nuh zamanındaki Tufan ile İsa arasında 2400 yıl vardır. Johannes von Müller bu sayıya önemli karşıcılıklar yöneltmiştir. Tufanı İsa'dan 3473 yıl öncesine ve dolayısıyla 1000 yıl kadar erken bir tarihe alır ve bunu Musa'nın kitaplarının İskenderiye çevirisine dayanarak yapar. Bunu yalnızca İsa'dan 2400 yıldan daha önceki tarihlere gittiğimiz ve Tufan hakkında hiçbirşey

duymadığımız zaman doğuyor görünen güçlüğü hafifletilme amacıyla belirtiyorum.

Çinlilerin belli kökensel ve temel kitapları vardır ki, bunlardan tarihleri, anayasa ve dinleri öğrenilebilir. Vedalar, Musa döneminden kalan belgeler benzer kitaplardır, tıpkı ayrıca Homeros'un şiirleri gibi. Çinliler arasında bu kitaplar 'Kings' adını taşır ve tüm öğrenimlerinin temelini oluşturur. *Şu-King* tarihlerini kapsar, eski kralların hükümetlerini ele alır, ve şu ya da bu kral tarafından çıkarılan buyrukları verir. *Y-King* Çin yazısının temelleri olarak görülen şekillerden oluşur, ve bu kitap ayrıca Çin Meditasyonunun temeli olarak da görülür. Çünkü Birlik ve İkilik soyutlamaları ile başlar ve sonra böyle soyut düşünce biçimlerinin somut varoluşlarını ele alır. Son olarak *Şi-King* değişik türlerdeki en eski şarkıların kitabıdır. Tüm yüksek yetkililer daha önceleri yıllık festivale o yıl kendi illerinde yazılmış tüm şiirleri yanlarında getirmekle yükümlüydüler. İmparator mahkemesinin ortasında bu şiirlerin yargıç idi, ve iyi olarak kabul edilenler kamu önünde onay alırlardı. Özel olarak onurlandırılan ve çalışılan bu üç temel kitabın dışında, daha az önemli olan başka iki kitap daha vardır. Bunlardan *Li-Ki* (ya da *Li-King*) imparatora ve memurlara karşı görenekleri ve törenleri kapsar ve müziği ele alan *Yo-King* adında bir eklentisi vardır; *Tschun-tsin* Konfiçyus'un ortaya çıktığı Lu imparatorluğunun tarihçesidir. Bu kitaplar Çin'in tarihinin, törelerinin ve yasalarının temelleridir.

Bu imparatorluk erkenden Avrupalıların dikkatini kendi üzerine çekmiştir, üstelik hakkında yalnızca belirsiz mitler bulunuyor olsa da. Kendi başına ortaya çıkmış, yabancı ülkelerle hiçbir bağlantısı olmamış görünen bir ülke olarak her zaman hayretle karşılanmıştır.

Çin'i ilk kez on üçüncü yüzyılda bir Venedikli (*Marco Polo*) dolaşmış, ama anlattıkları masalımsı olarak görülmüştür. Daha sonra yüzölçümü ve büyüklüğü üzerine söylediği herşey bütünüyle doğrulanmıştır. En küçük hesaplamaya göre, Çin'de 150 milyon insan yaşar; bu sayı bir başkasına göre 200'e çıkar, ve en yüksek hesaplamaya göre 300'e

varır. En kuzeyden güneye doğru Hindistan'a dek uzanır; doğuda büyük Pasifik Okyanusu tarafından sınırlanır; ve batıda Persia'ya ve Hazar Denizi'ne dek genişler. Asıl Çin aşırı nüfusludur. Hoang-ho ve Yang-tse-Kiang nehirlerinin ikisinin de kıyılarında milyonlarca insan bulunur ve bunlar bütünüyle gereksinimlerine uyarlanmış sallarda yaşarlar. Nüfus ve baştan sona örgütlenmiş ve en ince ayrıntıya dek iyice düzenlenmiş Devlet kuruluşları Avrupalıları hayrete düşürmüş, ve tarih çalışmalarını yerine getirmede gösterilen sağınlık özellikle hayranlık yaratmıştır. Çünkü Çin'de tarih yazıcılar en yüksek memurlar arasındadırlar. İmparatorun sürekli olarak yakınında bulunan iki bakan imparatorun yaptığı, buyurduğu ve konuştuğu herşeyi yazıya geçirmekle görevlidir, ve bunlar daha sonra tarihçiler tarafından işlenir ve kullanılırlar. Bu tarihlerin daha öte ayrıntılarına giremeyiz, çünkü kendileri gelişmemiş oldukları için, bizi kendi gelişmemizde engelleyeceklerdir. Tarihleri Çin'de bir uygarlığı ilk kez yayan Fohi'nin Kültür Verici olarak bilindiği çok eski zamanlara dek ulaşır. İsa'dan 29 yüzyıl önce, öyleyse *Şu-King*'in başladığı zamandan önce yaşamış olduğu söylenir; ama mitsel ve tarih-öncesi olan şey Çinli tarihçiler tarafından bütünüyle tarihsel gibi ele alınır.

Çin Tarihinin ilk bölgesi kuzeybatı köşesidir — Hoang-ho'nun dağlardan aşağıya indiği noktaya doğru uzanan asıl Çin; çünkü ancak daha sonraki zamanlarda Çin İmparatorluğu güneye, Yang-tse-Kiang'a doğru genişlemeye başlamıştır. Anlatı insanların yabanılık içinde, eş deyişle ormanlarda yaşadıkları, toprağın meyvaları ile beslendikleri ve yaban hayvanlarının kürkleri ile örtündükleri durumla başlar. Aralarında belirli yasaların herhangi bir bilgisi yoktu. Fohi'nin (yeni bir dinin kurucusu olan Fo'dan ayırılmemelidir) insanlara kulübeler yapmayı ve yerleşim yerleri kurmayı öğrettiği anlatılır. Dikkatlerini mevsimlerin değişim ve geri dönüşlerine yönelttiği, değiş tokuşu ve tecimi getirdiği, evliliği temellendirdiği, Usun gökten geldiğini öğrettiği, ipekböceği besleme, köprüler yapma

ve yük hayvanlarını kullanma konusunda bilgiler verdiği söylenir. Tüm bu başlangıçlar konusunda Çinli tarihçiler çok ince ayrıntılara girerler. Tarihin ilerlemesi ortaya çıkan uygarlığın güneye doğru yayılması ve bir Devletin ve bir hükümetin başlamasıdır. Böyle adım adım biçimlenen büyük imparatorluk çok geçmeden birçok ile dağıldı ve bunlar birbirleri ile uzun süren savaşlar yaptılar ve sonra yeniden bir Bütüne birleştiler. Çin’de hanedanlar sık sık değişmiştir, ve şimdi egemen olan genellikle 22’nci olarak belirtilir. Bu hanedanların yükseliş ve düşüşleri ile bağlantı içinde, bu imparatorlukta bulunan başkentler de değişir. Uzun bir süre boyunca Nanking başkentti, şimdi Pekin’dir, daha önce daha başka kentlerdi. Çin ülkenin çok içlerine giren Tatarlar ile birçok savaş yapmak zorunda kaldı. Kuzeyli göçebelerin saldırılarına karşı Şi-hoan-ti her zaman çok büyük hayranlık uyandırmış olan Uzun Duvarları yaptırdı. Bu prens bütün imparatorluğu 36 ile böldü, ve özellikle eski yazına ve başlıca tarihsel kitaplara ve genel olarak tarihsel incelemelere yönelik saldırısı ise dikkati çeker. Bunu öncekilerin anılarının yok edilmesi yoluyla kendi hanedanını sağlamlaştırma amacıyla yaptı. Tarihsel kitaplar toplanıp yakıldıktan sonra, yüzlerce bilgin geriye kalan yapıtları kurtarabilmek için dağlara kaçtı. Aralarından imparatorun eline düşen herkes kitaplarla aynı yazgıyı paylaştı. Bu kitap yakma işi çok önemli bir olaydır, çünkü ona karşın, genellikle olduğu gibi, temel kitaplar kurtarılmıştır. Çin’in Batı ile ilk bağlantısı yaklaşık olarak İS 64 yılına düşer. O zaman, söylendiğine göre, bir Çin imparatoru Batının bilgelerini ziyaret etmek üzere elçiler gönderdi. Yirmi yıl sonra bir Çin generalinin Judea’ya dek ulaşmış olduğu söylenir; İS sekizinci yüzyılın başlarında ilk Hıristiyanlar Çin’e ulaşmışlardır ve daha sonra oraya gidenler bu ilk ziyaretin izlerini ve anıtlarını bulduklarını ileri sürerler. Çin’in kuzeyinde varolan bir Tatar Krallığı olan Lyau-Tong’un yaklaşık 1100 yıllarında batı Tatarlarının yardımıyla Çinliler tarafından yenildiği ve ele geçirildiği söylenir. Gene de bu durum Tatarlara Çin’de sağlam

bir konum elde etme fırsatı vermiştir. Benzer olarak on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda savaştıkları Mançuların yerleşmelerini kabul etmişler ve bunun sonucu şimdiki hanedanın tahtı ele geçirmesi olmuştur. Gene de bu yeni hanedan da, Moğolların daha önce 1281 yılındaki fetihlerinde olduğu gibi, ülkeye bir değişiklik getirmemiştir. Çin’de yaşayan Mançular Çin yasalarını ve bilimlerini tam olarak inceleyip öğrenmek zorundadırlar.

Şimdi Çin tarihine ilişkin bu birkaç veriden her zaman aynı kalan *Anayasanın Tininin* irdelemesine geçiyoruz. Onu evrensel ilkelerden çıkarsayabiliriz. Bu tözsel Tinin ve Bireyin birliğidir; bu ise burada ülkelerin en kalabalığı üzerine yayılmış olan Aile Tinidir. Öznellik kısıtı, eş deyişle bireysel istencin onu yutan güç olarak Töze karşı kendi içine yansması, ya da bu gücün onun onda kendini özgür bildiği kendi özelliği olarak koyulması burada henüz bulunmaz. Evrensel İstenc kendini dolaysızca bireysel İstenc yoluyla etkinleştirir: Bu ikincisi kendisinin henüz kendine karşı bir güç olarak koymuş olmadığı Töz ile karşıtlık içinde bir bilgisini taşımaz, örneğin Yahudilikte kıskanç Tanrının bireyin olumsuzlanması olarak bilinmesi gibi. Evrensel İstenc burada Çin’de bireyin ne yapması gerektiğini dolaysızca söyler, ve birey eşit ölçüde düşüncesiz ve benliksiz olarak dinler ve boyun eğer. Eğer boyun eğmez ve böylelikle Tözün dışına çıkarsa, o zaman bu ayrılma bir kendi-içine-gitme yoluyla dolaylı kılınmadığı için, birey cezayı da İçselliğinde değil, ama yalnızca dışsal varoluşunda yaşar. Öyleyse Öznellik ilkesi bu Devlet bütününde eksiktir, tıpkı öte yanda bu bütünün de duygusal yatkinlik üzerine temellendirilmiş olmaması gibi. Çünkü Töz dolaysızca bir Öznedir, İmparatordur, ki yasalı duygusal yatkinliği oluşturur. Buna karşın, duygusal yatkinliktaki bu eksiklik Özenç değildir, ki bunun kendisi yine duygusal yatkinlik yüklü, eş deyişle öznel ve devingen olacaktır; tersine, burada geçerli olan Evrenseldir, Tözdür, ki henüz katılığı içinde salt kendi ile özdeştir.

Şimdi, bu ilişki daha yakından ve tasarıma daha uygun

olarak anlatıldığında, *Ailedir. Çin Devleti yalnızca bu törel birlik üzerine dayanır; ve onu anlatan şey nesnel Aile dindarlığıdır.* Çinliler kendilerini Ailelerine ait olarak ve aynı zamanda Devletin çocukları olarak bilirler. Ailenin kendisinde birer Kişi değildirlere, çünkü kendilerini onda buldukları tözsel birlik Kan ve Doğallık birliğidir. Devlette de birer Kişi olmaktan eşit ölçüde uzaktırlar; çünkü onda ataerkil ilişki egemendir, ve hükümet herşeyi düzen içinde tutan İmparatorun bir baba kaygısını göstermesi üzerine dayanır. *Şu-King*'de büyük saygı duyulan ve değişmez temel ilişkiler olarak görülen beş ödev sıralanır: 1) İmparatorun ve ulusun birbirlerine karşı ödevleri; 2) babaların ve çocukların; 3) büyük ve küçük kardeşlerin; 4) kocanın ve karının; ve 5) arkadaşın arkadaşına karşı. Burada geçerken belirtilebilir ki, Beş sayısı genel olarak Çinliler arasında temel olarak görülür ve onunla bizim durumumuzdaki Üç sayısı kadar sık karşılaşılır. Beş doğa ögesi vardır: Hava, Su, Toprak, Metal ve Tahta; dört Gök bölgesi ve bir Özek kabul ederler; sunu taşlarının dikili olduğu kutsal yerler dört çevre ve bir de orta yükseklikten oluşur.

Aile ödevleri saltık olarak geçerlidir ve yasal olarak düzenlenir. Oğul salona girdiği zaman babaya seslenemez, kapının yanında bir bakıma büzülmelidir ve odadan babanın izni olmadan çıkamaz. Eğer baba ölürse, oğul et yemeden ve şarap içmeden üç yıl yas tutmak zorundadır; üstlendiği iş, giderek Devletin işi bile durdurulmalıdır, çünkü kendini ondan ayırmak zorundadır; giderek hükümete yeni gelmiş olan İmparator bile bu zaman sırasında kendini hükümet işlerine vermez. Yas dönemi boyunca ailede hiçbir evlilik yapılamaz. Ancak ellinci yaşa ulaşmış olma yas tutanı kuralların aşırı sertliğinden ve bunların yol açacakları bedensel kötüleşmelerden kurtarır; altmış yaş onları daha da yumuşatmaya götürür ve yetmiş yaş bütününüyle giysilerin rengine sınırlar. Anneye baba ile eşit ölçüde saygı gösterilir. Lord Macartney İmparatoru gördüğü zaman, bu ikincisi altmış sekiz yaşındaydı (altmış yaş Çinliler arasında bizim aramızda yüz sayısı gibi yuvarlak bir sayı-

dır) ve buna karşın annesine olan saygısını tanımlayabilmek için her sabah yürüyerek onun ziyaretine giderdi. Yeni Yıl kutlamaları giderek İmparatorun annesine bile sunulur, ve İmparatorun kendisi saraylı büyüklerin kutlamalarını kendisi annesini kutlamadan önce kabul edemez. Anne her zaman İmparatora ilk ve sürekli öğüt veren olarak kalır, ve aileyi ilgilendiren herşeyin duyurusu onun adına yapılır. Oğulun üstünlükleri ona değil ama babasına yüklenir. Bir keresinde bir başbakan imparatorun babasına onur sanları vermesini isteyince, imparator şunları kapsayan bir duyuru çıkarttı: “Bir kıtlık imparatorluğu kasıp kavuruyordu: Baban açlara pirinç verdi. Ne iyilikseverlik! İmparatorluk yıkımın kıyısındaydı: Baban yaşamını tehlikeye atarak onu savundu. Ne bağlılık! İmparatorluğun yönetimi babana teslim edildi: Çok iyi yasalar yaptı, komşu prensler ile barışı ve huzuru korudu ve benim tacımın haklarını ileri sürdü: Ne bilgelik! Öyleyse ona ödül olarak verdiğim onur sanları İyilikseverlik, Bağlılık ve Bilgeliktir.” Burada babaya yüklenen herşeyi oğul yapmıştı. Bu yolda atalar (bizdekinin tersine) onur sanlarını sonraki kuşaklar yoluyla kazanırlar. Ama buna karşılık olarak her aile babası çocuklarının kabahatleri için de sorumludur. Aşağıdan yukarıya doğru ödevler vardır, ama sözcüğün gerçek anlamında yukarıdan aşağıya doğru ödevler yoktur.

Çinlilerin başlıca çabalarından biri onlara gömülmenin onurunu verebilecek, ölümden sonra anılarını onurlandıracak ve mezarlarını süsleyecek çocuklara sahip olmaktır. Gerçi bir Çinlinin birçok karısı olabilese de, yalnızca biri evin hanımıdır, ve öteki hanımların çocuklarının onu kesinlikle bir anne olarak onurlandırmaları gerekir. Eğer bir Çinlinin hiçbir karısından çocuğu olmamışsa, ölümden sonraki onur uğruna bir evlatlık alabilir. Çünkü büyüklerin mezarlarının her yıl ziyaret edilmesi vazgeçilmez bir koşuldur. Burada yakınmalar her yıl yenilenir, ve acılarına tam anlatım vermek isteyen birçokları orada kimi zaman bir ya da iki ay kadar kalırlar. Ölen bir babanın bedeni sık sık üç ya da dört ay evde tutulur, ve bu zaman sırasında

hiç kimse bir iskemle üzerinde oturamaz ya da yatakta uyuyamaz. Çin’de her ailenin bir Atalar Salonu vardır ve orada onun tüm üyeleri her yıl toplanırlar; orada yüksek konumlara gelmiş olanların imgeleri yerleştirilmişken, aile için daha az önemli olan erkeklerin ve kadınların adları tabletler üzerine yazılmıştır; sonra bütün aile birlikte yemek yer ve yoksul üyeler daha varıl olanlar tarafından ağırlanır. Anlatıldığına göre Hıristiyanlığa dönmüş olan bir Mandarin atalarını bu yolda onurlandırmaya son verince ailesi tarafından ağır kovuşturmalara uğramıştı. Büyük kardeşler ve küçük kardeşler arasındaki ilişki de baba ve çocuklar arasındaki ilişki gibi sağın olarak belirlenir. Birinciler, gerçi babalarınınkinden daha düşük bir derecede olsa da, onurlandırılma isteminde bulunurlar.

Bu aile temeli Anayasanın da temelidir — eğer böyle birşeyden söz edebilirsek. Çünkü İmparatorun bir Devlet bütününün doruğunda bulunan bir Tekerkin hakkını taşımasına karşın, gene de onu bir babanın çocukları üzerinde uyguladığı yolda uygular. İmparator Atadır, ve Devlette bir saygı hak edebilen herşey ona bağlanır. Çünkü İmparator hem dinde hem de bilimlerde şeftir — bir konu ki, daha sonra ayrıntılı olarak sözü edilecektir. — İmparatorun bu babaya özgü esirgeyici tutumu ve çocuklar gibi ahlaksal aile-çevresinin dışına çıkmamış ve kendileri için bağımsız bir yurttaşın özgürlüğünü kazanamamış uyruklarının tini Bütünü bir imparatorluk, bir hükümet ve bir terbiye alanı yapar ki, aynı zamanda ahlaksaldır ve baştan sona yavandır, e.d. özgür Ustan ve Düşlemden yoksun bir Anlak yapıtıdır.

İmparatora en yüksek saygı gösterilmelidir. Konumu yoluyla, kişisel olarak yönetmek zorundadır ve İmparatorluğun yasalarını ve sorunlarını *kendisinin* bilmesi ve yönlendirmesi gerekir, gerçi mahkemeler işi kolaylaştırsalar da. Buna karşın, kişisel özencinin dar bir oyun alanı vardır, çünkü herşey eski imparatorluk düzgüleri temelinde yürütülür, ve bu arada kendisinin sürekli denetim ve gözetimi daha az zorunlu değildir. İmparatorluk prensleri bu ne-

denle en sıkı eğitimden geçerler, bedenleri sertleştirilir ve bilimler en erken yıllarından başlayarak onların işidir. Eğitimleri İmparatorun gözetimi altında sürdürülür, ve kendilerine erkenden İmparatorun Devletin başı olduğu ve bu nedenle herşeyde en önde ve en iyi görünmek zorunda olduğu gösterilir. Prensler her yıl sınavdan geçerler ve bu konuda kapsamlı bir rapor bu sorunlara çok büyük ilgi gösteren imparatorluğun her yanına iletilir. Böylece Çin en büyük ve en iyi yöneticileri kazanmayı başarmıştır, ki bunlara Solomon Bilgeliği anlatımı uygulanabilir; ve özellikle şimdiki Mançu hanedanı kendini ansal ve bedensel becerilerle öne çıkarmıştır. Prenslerin ve prenslik eğitiminin Fénelon'un *Télémaque*'ından bu yana çok çeşitli yollarda sergilenmiş olan tüm idealleri burada yerlerini bulmuşlardır. Avrupa'da hiçbir Solomon olamaz. Burada ise böyle hükümetler için yer ve zorunluk vardır, çünkü Bütünün dürüstlüğü, iyiliği ve güvenliği hiyerarşinin bütün zincirinin en yüksek üyesinin tek bir dürtüsü üzerine dayanır. İmparatorun tavrı bize en yüksek derecede yalın, doğal, soylu ve kavrayışlı olarak betimlenir; suskun bir kibir ve konuşmada ve davranışta terslikten uzak, kendi vakarının bilincinde ve ödevlerinin yerine getirilmesinde yaşar, çünkü gençliğinden bu yana onlar için eğitilmiştir. Sözcüğün sağın anlamında, Çinliler arasında İmparator dışında önde gelen hiçbir sınıf, hiçbir soyluluk yoktur. Yalnızca sarayın prenslerinin ve bakanların oğullarının bir ölçüde öncelikleri vardır ve bu da doğuma olmaktan çok konuma bağlı olarak böyledir. Bunun dışında herşey eşit olarak geçerlidir, ve yönetimde yalnızca bunun için becerisi olanların bir payları vardır. Yüksek konumlar böylece en bilgili ve en iyi eğitilmiş olanlar tarafından doldurulur. Buna göre giderek Çin Devleti sık sık bizim için bile hizmet etmesi gereken bir ideal olarak gösterilmiştir.

İrdelenecek sonraki nokta *İmparatorluğun yönetimidir*. Burada bir Anayasadan söz edilemez, çünkü bununla bireylerin ve loncaların bir yandan kendi tikel çıkarları ile ilgili olarak, öte yandan bütün Devlet ile ilgili olarak